

Klimaat, democratie en rechtvaardigheid

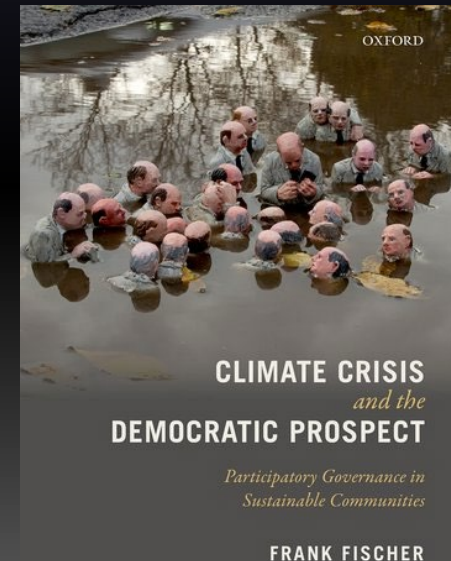
Pieter Leroy

UCSIA, Antwerpen, 24 oktober 2019

Grote woorden, maar...

- Klimaatvraagstuk is exceptioneel
- Klimaatprobleem aanpakken is collectieve politieke opgave
- Democratie en rechtvaardigheid: voorwaarden voor acceptatie en legitimiteit (draagvlak),
- en daarmee voor doeltreffendheid

Structuur

- Klimaat en democratie: (on)verenigbaar?
 - De beperkte capaciteit van de democratie - en de mens? -
 - Over reacties, bypasses en verlengstukken
 - Lange termijn en mondiale schaal inpassen
- Klimaat en rechtvaardigheid: van mondiaal naar hier en nu
 - Milieu en rechtvaardigheid
 - Klimaat en rechtvaardigheid: veel vragen
 - De boodschap(pen) van de 'gilets jaunes'
- Enkele conclusies

Milieu en democratie (1/3)

Ze horen bij elkaar

- Eis voor beter milieu = eis voor meer participatie
- Milieu (en duurzaamheid): laboratorium voor participatie
- Democratisch recht nu ook voor dieren, oceanen e.a.

Eco-democracy, bio-cracy

Ze zijn onverenigbaar

- Mens is wolf voor medemens én natuur
- Lange termijn en ecologische complexiteit ontgaat de mensen
- Experts grijpen in op basis van wetenschappelijk inzicht

Expertocracy

Milieu, klimaat en democratie (2/3)

Het (begrijpelijke) ongeduld van Youth for Climate:

- “We hebben het gehad met de traagheid van de politiek”
- “We weten het nu wel, er moet nu wat gebeuren”

Maar:

- Let op opiniecijfers
- Let op verkiezingsresultaten EU, Be, Vl en elders

Milieu en democratie (3/3)

Leidt tot kernvragen:

- Hoeveel klimaatverandering kan de democratie aan?
- Hoeveel democratie laat de klimaatverandering over?

**CAN DEMOCRACY
HANDLE CLIMATE
CHANGE?**

Daniel J. Fiorino

Environmental Challenges and Solutions 5
Series Editor: Robert J. Collier

R. S. Deese

**Climate
Change and
the Future of
Democracy**

 Springer

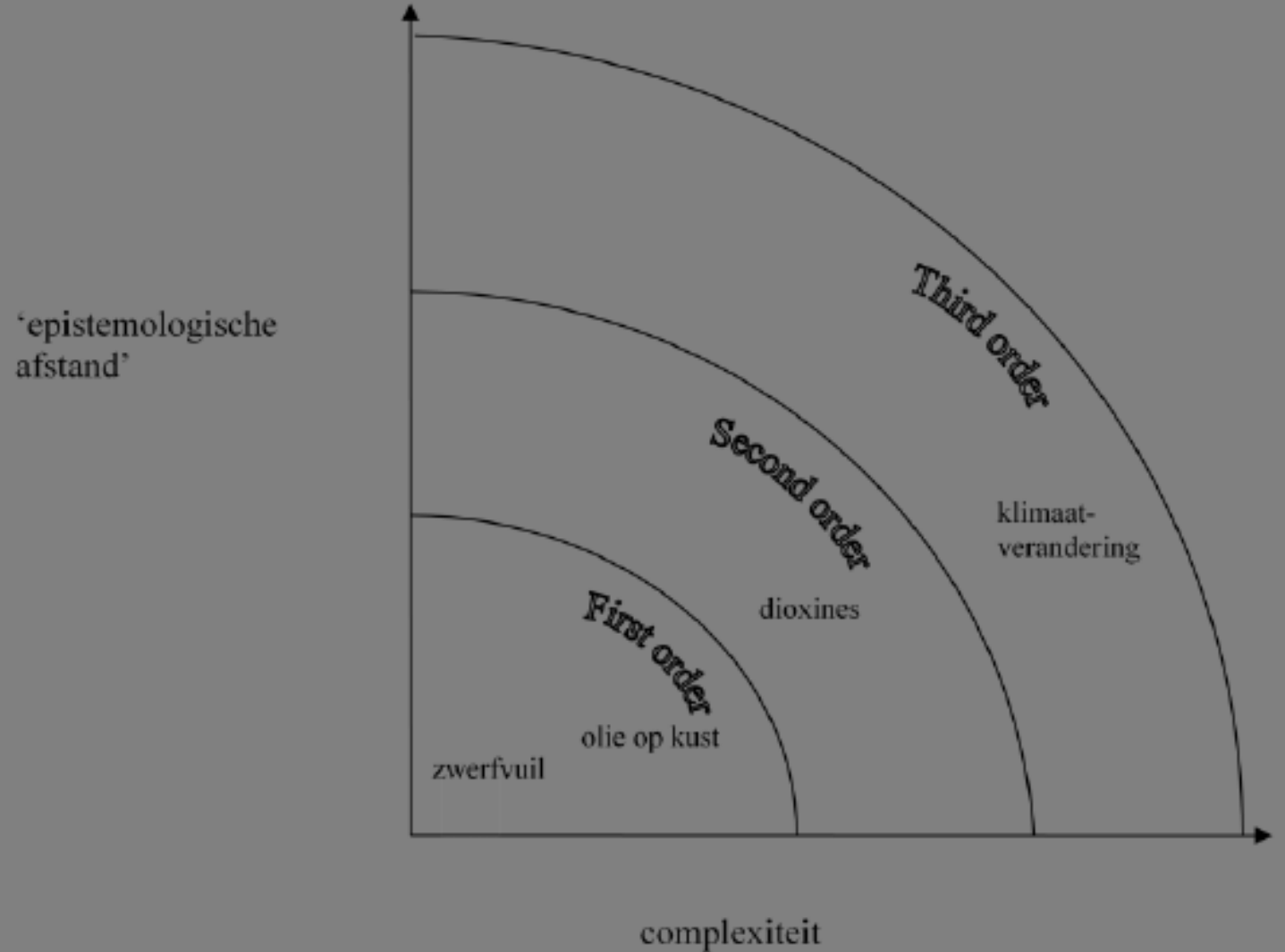
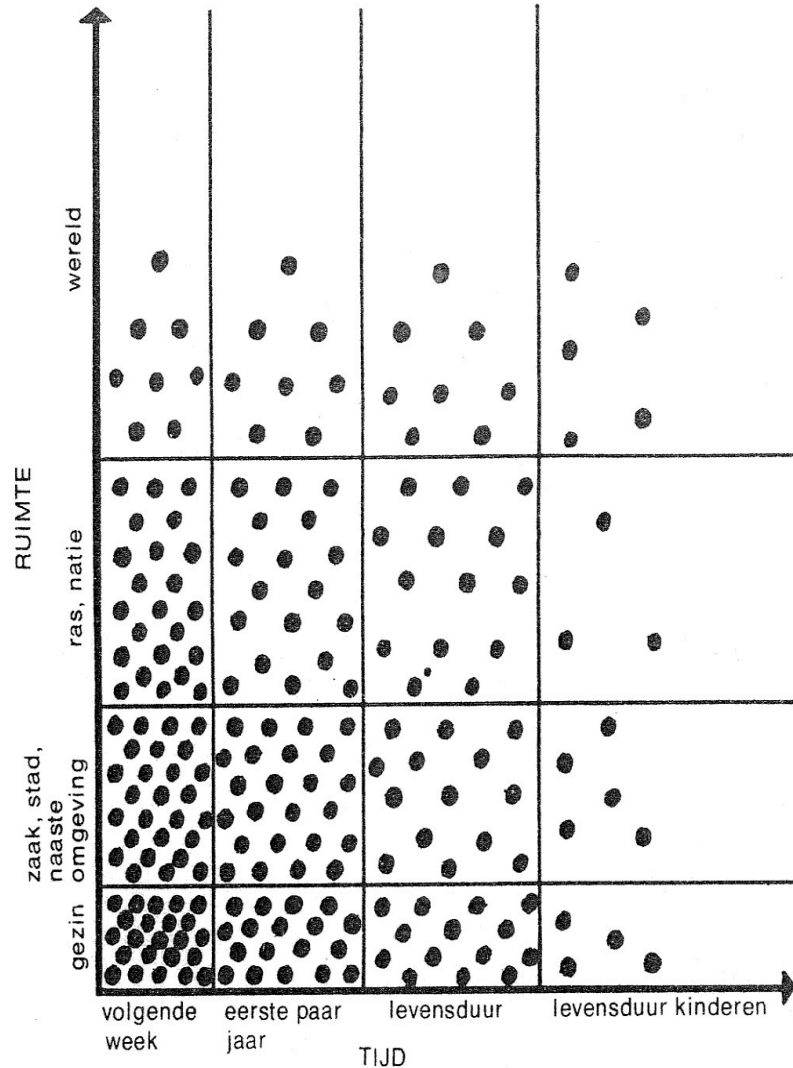
Beperkte capaciteit van democratie (1/2)

Bestaande politiek en polity (= regels van besluitvorming):

- zijn (zeer overwegend) nationaal
- lijden aan korte termijn ('presentism')
- willen wetenschap niet op de stoel van de politiek
- zijn sectoraal gefragmenteerd
- zijn niet geschikt voor crises

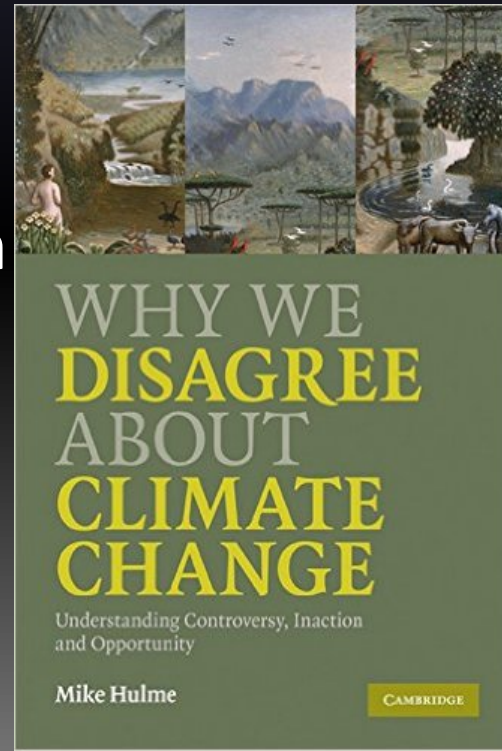
Klimaatvraagstuk staat daar dwars op (van Club van Rome via Beck tot Carolan)

Beperkte capaciteit van democratie - en de mens? - (2/2)

Reacties, bypasses en verlengstukken (1/3)

- 'survivalists' willen radicale breuk met democratie: crisismomstandigheden vergen crisisbeleid
 - veel suggesties - vanuit wetenschap én Youth for Climate - dat de politiek die probleemdefinitie maar moet overnemen
- <-> Hulme: *'Why we disagree about climate change'*
- <-> Swyngedouw, Mouffe e.a.: post-politieke pretentie

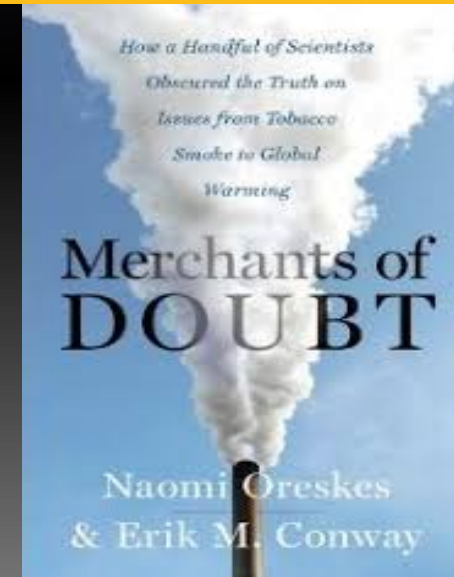

Reacties, bypasses en verlengstukken (2/3)

- veel suggesties voor centraal gestuurde planning van sociale verandering (Giddens, transitiebenadering etc.), (soms gekoppeld aan)
- lokale experimenten voor duurzaamheid, klimaat, water, energie enz. in co-productie (burger- en buurt-initiatieven, coöperatieven) als lokale broed- en leerplaatsen voor institutionele verandering

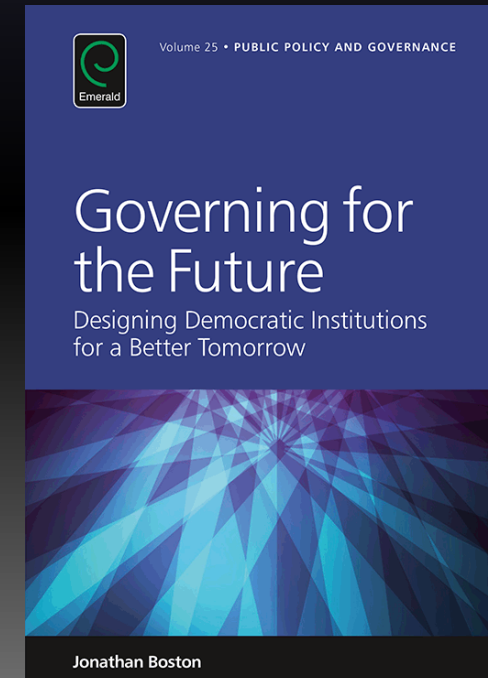
Reacties, bypasses en verlengstukken (3/3)

- stakeholder-benadering (neo-corporatisme, 'groene polder', 'klimaattafels')
- de adviescommissie, denktank
- het (beloofde) beleidsplan
- rekenen op individuele gedragsverandering
- rekenen op duurzame technologie
- niets doen
- klimaatverandering ontkennen

Lange termijn en mondiale schaal inpassen (1/3)

- argumenten voor lange termijn en mondiale schaal:
 - Nu handelen is goedkoper (Stern, 2007)
 - Compliance met internationale akkoorden
 - Geopolitiek belang
 - Rechtvaardigheid (Nussbaum: capabilities)
- Zelfs Edmund Burke:
 - “[Society is] a partnership not only between those who are living, but between those who are living, those who are dead, and those who are to be born” (1790).

Lange termijn en mondiale schaal inpassen (2/3)

Maar:

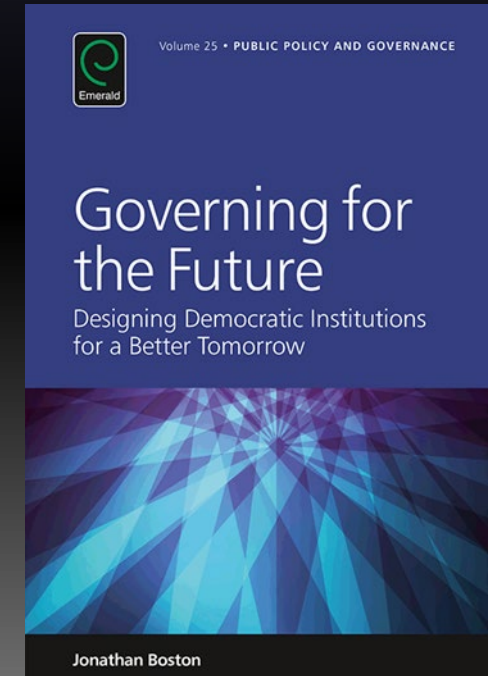
- 'presentism' en 'localism' hebben cognitieve, sociologische, wetenschappelijke, institutionele en machtspolitieke achtergronden
- Global consciousness, global identity zijn vaag en abstract, laat staan dat global governance acceptabel en legitiem gevonden wordt
- Klimaatthema zit onwillekeurig in (bedreigend) globaliseringsdiscours en daarmee tegenover identitaire politiek

Lange termijn en mondiale schaal inpassen (3/3)

Democratie-argument is echter niet onwrikbaar:

- Robert Dahl: sommige thema's blijven buiten het parlement - en dat is maar goed ook -
- Beperkingen van huidige regels van besluitvorming zijn goed gedocumenteerd
- Er zijn - op diverse terreinen - allerlei institutionele voorzieningen om zowel 'hier en nu'-denken als politieke volatiliteit te ontlopen
 - Klimaatwetten, de-budgetteren, fondsen, commissaris, stem aan komende generaties enz.

Milieu en rechtvaardigheid (1/3)

Milieuproblemen zijn er overal, maar:

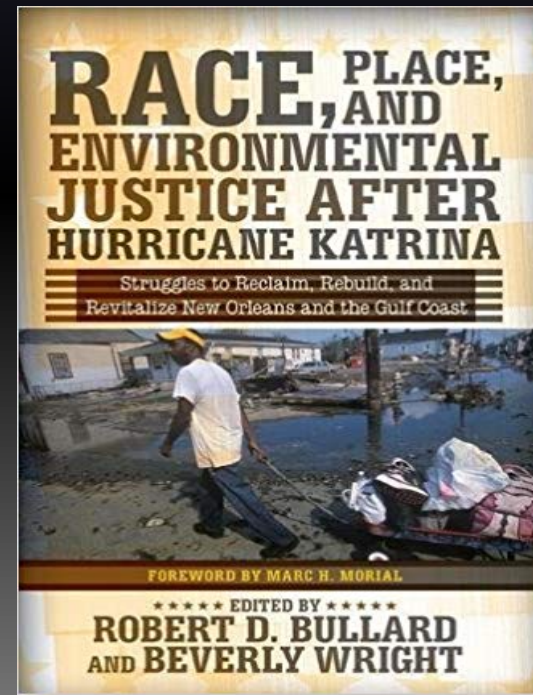
- Sommige regio's en categorieën zijn meer blootgesteld dan andere
- Sommige mensen en gemeenschappen kunnen meer bescherming en veerkracht mobiliseren dan andere
- dus: blootstelling + of - veerkracht = kwetsbaarheid
- Bovendien: milieubeleid neigt deze verschillen te versterken

(Krieger, 1970, *Six propositions on the poor and pollution*)

Six Propositions on the Poor
and Pollution

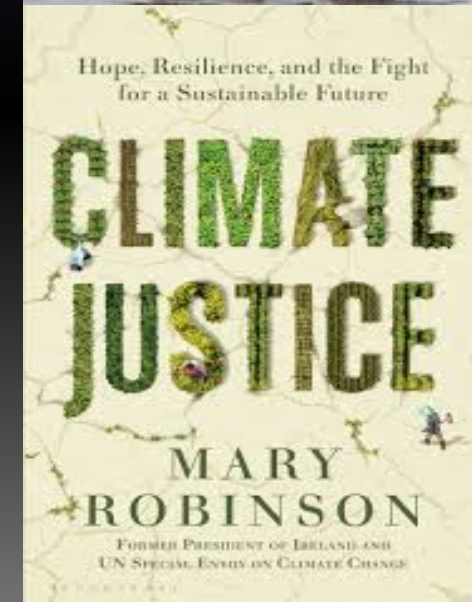
Milieu en rechtvaardigheid (2/3)

- Environmental justice movement in US is > 30 jaar verzet tegen 'environmental racism': mens- en milieugevaarlijke activiteiten in gekleurde wijken
- Milieurechtvaardigheid is:
 - Distributief: ongelijke verdeling milieurisico's
 - Procedureel: ongelijke participatie
- In US opgeleefd n.a.v. Katrina ('racial floods'), in Europa nauwelijks, tot gilets jaunes?
- Intussen verbreed naar toegang tot voedsel, energie, openbaar vervoer e.a.

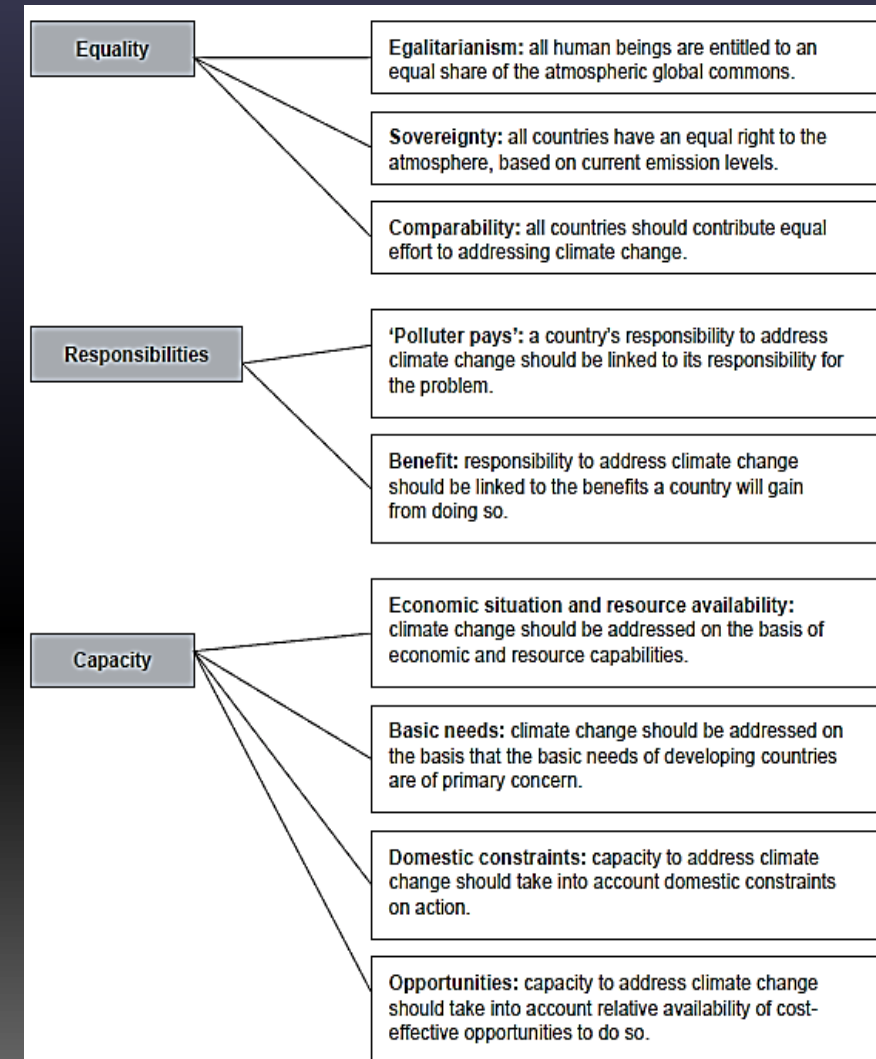
Milieu en rechtvaardigheid (3/3)

- Discussie over milieu, klimaat en rechtvaardigheid is sindsdien van schaal veranderd:
- Met '*Sustainable development*': verschoven naar mondiaal en intergenerationeel
- Met 'klimaat': verschoven naar vooral mondiaal
- UNFCCC, 1992: “common but differentiated responsibilities”
- Wel in klimaat-adaptatie; ook daar meer geografisch dan sociaal-economisch

Klimaat en rechtvaardigheid: veel vragen (1/3)

- Wat is de basis voor rechtvaardigheid: gelijkheid, verantwoordelijkheid, capaciteit?
- Zelfde rechtvaardigheid voor mitigatie en adaptatie? - belangrijk strategisch punt voor SIDS e.a. om adaptatie op agenda te krijgen
- Maar: justice/equity speelt nauwelijks rol in internationale financiering van Adaptation Fund (2007) en Green Climate Fund (2010)

Klimaat en rechtvaardigheid: veel vragen (2/3)

Veel minder besproken vragen:

- Wat is de (toe-)rekeneenheid: de staat, het individu, een inkomenscategorie?
- Wat is de geografische schaal?: overbenadrukking van de natie-staat => verwaarlozing van sub-nationale schaal (o.m. balans stad-platteland; kustgebied-hinterland)
- Wat maakt ene gebied behoudenswaardiger dan het andere?: zie oefening Franse Atlantische kust
- Hoe lang kun je 'solidariteit' borgen (overstromingen, droogte, bosbranden enz.)?

The undebated issue of justice: silent discourses in Dutch flood risk management

Welke rechtvaardigheid? En wie moet daarvoor zorgen? (3/3)

- We gaan vaak vanzelf uit van een Rawlsian begrip, maar...

	elitist justice (libertarian justice)	utilitarian justice (contractarian justice)	social justice (Rawlsian justice)
key axiom	"Let the strong prevail!"	"Maximize happiness!"	"Minimize pain!"
favorite group	the strong	the most	the poor
government	minimal state	police state	welfare state
typical institution	invisible hand of the market ("catallaxy")	visible hand of the state ("regulation")	redistribution of wealth
opinion leaders	F. Nietzsche A. Smith F.A. Hayek	T. Hobbes J. Bentham J. St. Mill	J.-J. Rousseau K. Marx J. Rawls

Table 30: *Three concepts of justice*

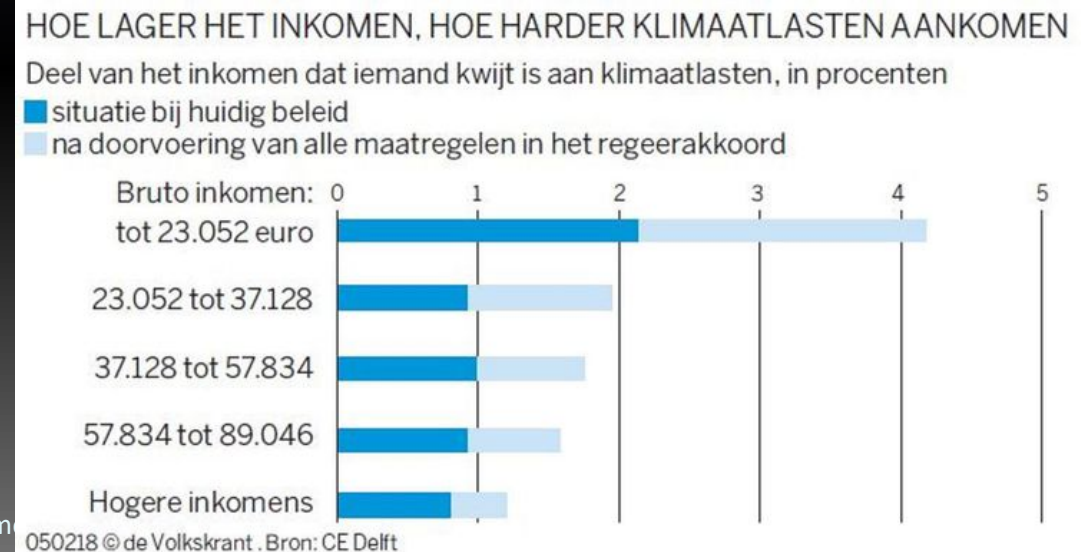
De boodschap(pen) van de gilets jaunes (1/2)

- Ontstaan n.a.v. onverhoedse stijging belasting op brandstofprijzen, mei 2018
- Gilets jaunes: van verplichte auto-veiligheidsmaatregel naar symbool van verzet
 - Distributief: extra brandstofbelasting treft auto-afhankelijke lagere middenklasse onevenredig
 - Procedureel: eisen voor andere besluitvorming, met betrokkenheid van 'la France périphérique'
- Klimaatmaatregelen - of wat daarvoor doorgaat - zitten dus in de hoek van bedreigende globalisering

De boodschap(pen) van de gilets jaunes (2/2)

- Klimaatbeleid gericht op gedragsverandering vergt goede analyse van klimaatrelevant gedrag
- Hogere inkomensgroepen belasten milieu, ook klimaat zwaarder, vooral in 'niet-noodzakelijke' uitgavencategorieën.
- Lagere inkomensgroepen hebben veel meer last van prijsstijgingen in 'noodzakelijke' categorieën, vooral voedsel en energie.
- Veel klimaatbeleid, i.i.g. allerlei vormen van vlaktax, vergroot dus ongelijkheid - en verlaagt daarmee legitimiteit -.

Conclusies

- Ongeduld over trage respons is begrijpelijk én risicovol
- Veronachtzaming van participatie en rechtvaardigheid duwen 'klimaat' in hoek van bedreigende globalisering
- Probleemdiagnose in louter termen van CO₂-reductie, 400 ppm en 1.5 graden is niet verstandig
- Realiseer je: elke fysieke stroom die je verlegt is een sociale stroom die je verlegt
- Zoek de verbinding met de sociale bewegingen die over die sociale stromen gaan, en politiseer ook van daaruit

